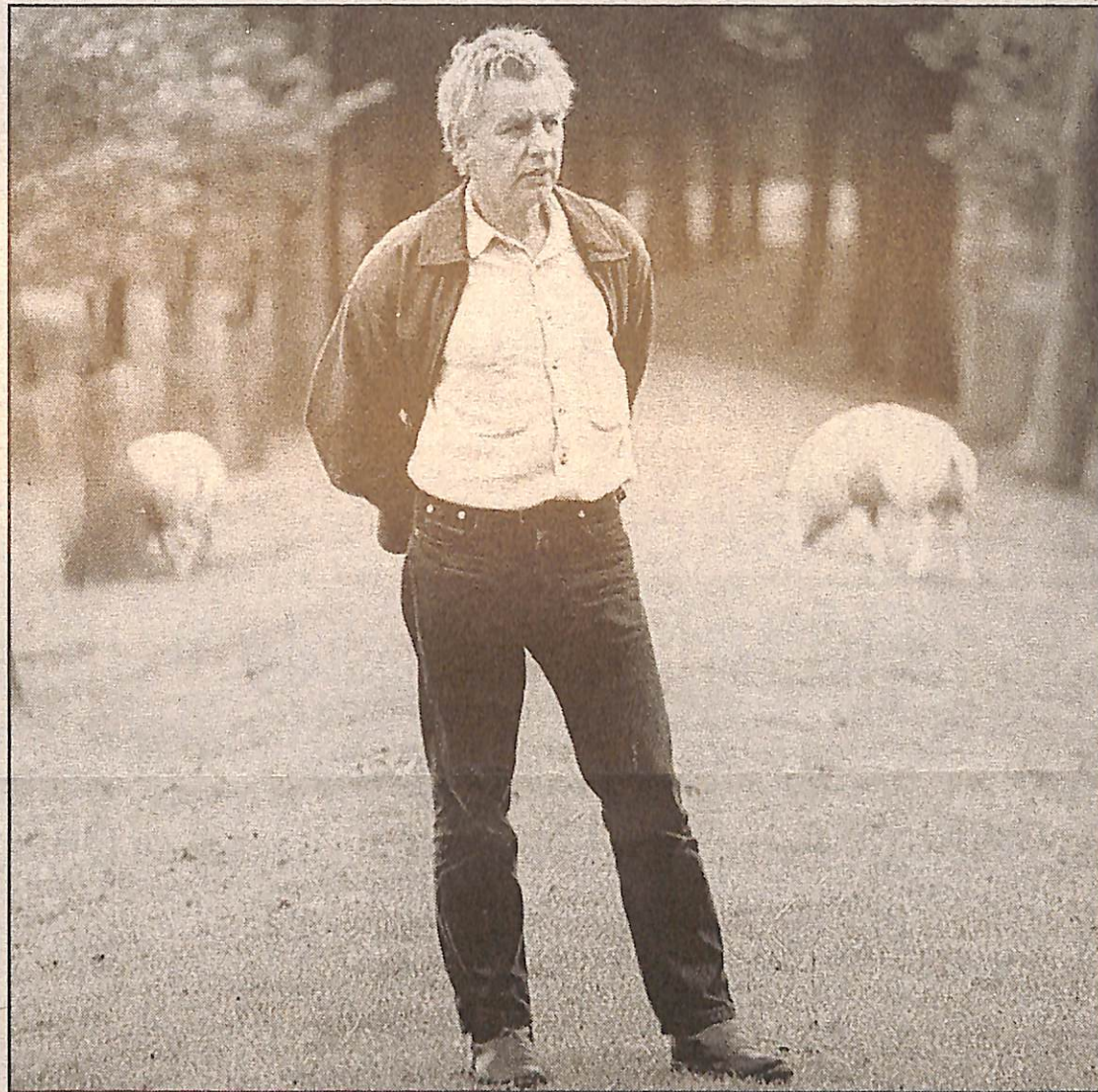

Het spel van aantrekken en afstoten van drie leraren Frans

Kiezen door niets te doen

Ze zijn een beetje wereldvreemd, de figuren die centraal staan in de romans van de in Oudeschans woonachtige schrijver Max Niematz. Eigenaardig is dit niet, aangezien ze zich bevinden in een omgeving die benauwend werkt. In zijn vorige roman 'Eilandvrees' belandde de hoofdfiguur in een kleine gemeenschap en kreeg al snel te maken met conflicten tussen de bewoners. Een soortgelijke situatie heeft Niematz geschetst in 'Op de leegte', zijn onlangs verschenen tweede roman. De auteur heeft een oer-Hollands boek geschreven, waarin de beklemming op de voorgrond staat. Daarnaast heeft hij het begrip 'verraad' uitgewerkt.

Welk beroep oefent de hoofdfiguur uit in een oer-Hollands boek? Jan Siebelink schreef diverse romans waarin het milieu van een middelbare school wordt geschetst en voegde daarmee een aantal typische Hollandse romans aan de Nederlandse literatuur toe. Ook Joost Zwagerman waagde zich aan het onderwerp en beschreef een leraar in *De buitenvrouw* - niet voor niets noemde hij dit boek later zijn 'meest Nederlandse roman'.

Door **Jacob Moerman**

Het zijn boeken over gesprekken in de koffiekamer met de collega's, de strijd tegen de klok en het getob over dagelijkse praktijken. Onderwerpen, kortom, die ons iets vertellen over onze hedendaagse samenleving, waarin geen plaats is voor revolutionaire gebeurtenissen maar het drama altijd onder de oppervlakte ligt.

Met *Op de leegte* heeft Max Niematz eveneens die wereld beschreven. Centraal staat Lex Fernhout, een man van middelbare leeftijd die veertig jaar bij zijn moeder heeft gewoond en op eigen benen probeert te staan. Hij is leraar Frans, maar oefent zijn beroep met weinig plezier uit: 'Hij bezat weinig overtuiging als leraar, had het vak gekozen bij gebrek aan beter. De kans op een zonniger toekomst achtte hij verkeken en hij was er niet eens rouwig om.'

De sectie Frans op zijn school telt behalve hem nog drie leden. Met de vooruitstrevende en kies-

keurige Balein is hij redelijk bevriend, de andere twee, Stoof en Wiedema, zijn twee uitgebluste schoolmeesters die tegen het pensioen aanhaken. Er gebeuren geen gekke dingen in het leven van Fernhout, tot het moment dat de sectie uitgebreid wordt met een vijfde man: de jonge Custor Bos. Die heeft eigenlijk een broertje dood aan het onderwijs en leidt het liefst een onafhankelijk leven. Lex raakt wanhopig gefascineerd door deze Bos, voor wie hij heimelijk gevoelens van liefde koestert. Hij beziet deze nieuweling aanvankelijk met een zeker wantrouwen, maar vat daarnaast al snel bewondering op voor de manier waarop hij voortdurend zijn mening durft te geven: 'Eindelijk een geluid dat het opnam tegen de sluipende vernieling van elke dag.'

Hoofdfiguur

Er zijn veel overeenkomsten aan te wijzen tussen deze roman en *Eilandvrees*, de vorige roman van Niematz. In beide boeken raakt de hoofdfiguur bekneeld in een wereld die verscheurd wordt door twee partijen en waarin het maken van een keuze onontkoombaar lijkt. En ook werkt de omgeving versterkend voor de beklemming waar de hoofdfiguur steeds meer mee te maken krijgt. Het dagelijkse leven op een middelbare school zou je in dat opzicht goed kunnen

vergelijken met dat op een eiland - er is geen ontsnapping mogelijk. Het grootste gedeelte van *Op de leegte* bestaat uit de uitwerking van een vriendschap tussen de drie leraren Frans, waarin het spel van aantrekken en afstoten voortdurend wordt gespeeld. Balein kan uiteindelijk het bloed van Bos wel drinken, omdat die de situatie op school niet wenst te veranderen. Lex Fernhout bevindt zich tussen deze twee collega's en wordt steeds meer gedwongen tot het maken van een keuze.

Dat hij die keuze uiteindelijk maakt door niets te doen, is typerend voor dit moederskindje en maakte de ontknoping dramatisch. Het is alleen jammer dat Niematz veel uitweidingen en dialogen nodig heeft gehad om naar deze ontknoping toe te werken - de situatie en de wroeging van Fernhout legt de alwetende verteller er soms te dik bovenop. Zeker wanneer je als lezer voortdurend wordt geconfronteerd met zijn getob, als resultaat van het verraad aan zijn collega Bos: 'Hij dankte God op zijn knieën dat Bos vertrokken was, ja, uiteindelijk wel. Het moest afgelopen zijn. Eindelijk zou de kwelgeest uit zijn leven verdwijnen en kon het herstel beginnen.'

Max Niematz: 'Op de leegte'. Uitgeverij Contact, Amsterdam. Prijs: fl. 34,90.

Dinsdag
26 oktober
1999

B Boeken

◀ Ook in de nieuwe roman 'Op de leegte' van Max Niematz raakt de hoofdfiguur bekneeld tussen twee partijen.

Foto: DGP/Eric Koch